

Zpráva o PQ: Performance design criticism seminar

Amálie Bulandrová

PQ Performance design criticism seminar. 19.–23. června 2015, Praha. Seminář vedli: Arnold Aronson a Diana Damian-Martin, asistenti: Barbora Diego Rivera Příhodová, Martin Bernátek, Tomáš Kubart.

Jak digitální technologie mění vnímání jevištního prostoru? Jaké jsou možné způsoby pojmání historické narace inscenací (a jejich scénografií) či jak lze kriticky tematizovat scénografická řešení? Odpověď na tyto a mnohé další otázky nabídl pětidenní seminář, jehož organizátoři vnímají scénografii jako prostředek, pomocí kterého lze nahlížet a analyzovat divadelní dění.

V rámci 13. ročníku Pražského Quadriennale scénografie a divadelního prostoru proběhl v červnu roku 2015 seminář *The Performance Design Criticism Seminar* vedený americkým teatrologem Arnoldem Aronsonem. Mezinárodně uznávaný divadelní historik a teoretik, zabývající se zejména scénografií, diskutoval s vybranými účastníky z celého světa o scénografii a její kritické reflexi, koncepci Pražského Quadriennale, vztahu scénografie a divadla a mnohých dalších tématech. Spolu s Arnoldem Aronsonem vedla seminář, jenž byl organizován za pomoci Barbory Diego Rivera Příhodové, Martina Bernátka a Tomáše Kubarta, také britská teatroložka a kritička Diana Damian-Martin. Účastníci semináře tak mohli vést odbornou debatu o scénografii v nejširším možném smyslu s jejím předním světovým teoretikem a zároveň si vyzkoušet psaní kritických analýz scénografických řešení pod vedením přední britské kritičky. Diskuze se opíraly o soudobé odborné texty, zhlédnuté expo-

zice Pražského Quadriennale i společně navštívené pražské divadelní inscenace, z nichž vycházely i některé pozdější analýzy představené v rámci semináře.

Zahájení setkání se uskutečnilo 19. června v prostorách učeben Divadelní fakulty Akademie múzických umění v Praze. Úvodu se ujal Arnold Aronson, který po představení všech seminaristů započal svůj výklad vymezením slovní vazby „*to see a theatre*“. Tu lze dle Aronsona vnímat jako možný ukazatel dominantního postavení vizuální složky inscenace, skrze kterou dochází k vnímání divadelního celku. Od této myšlenky byl jen krůček k Jiřímu Veltruskému a jeho pojetí znakovosti divadla a divadelní – potažmo scénografické – kompetenci. Následně zaplnila velkou část teoretického úvodu prvního dne problematika světelného designu současných divadelních inscenací, přesněji problematika ne-psaní o světle.

Jak psát o osvětlování – světle na jevišti? Jak vnímat světelný design? Jak pracovat s formou světelného designu, který se stává dominantní složkou inscenace a není již jen přirozenou součástí inscenačního celku?

Jelikož je světlo schopno vytvářet prostor, může do jisté míry zastupovat i hmotu a dá se pak pojímat i jako sošný komponent? A pokud je navíc stejně jako scénografie důležitým vizuálním komponentem, kdo je pak světelný designér? A kdo je vlastně scénograf?

Aronson diskuzi o užití světla na divadle uzavřel shrnutím v tomto smyslu: jelikož světlo ve své základní funkci rozděluje na viditelné a neviditelné, dá se v jeho případě – v jeho použití na divadelním jevišti – hovořit o neviditelné scénografii, pro kterou by se vzhledem k její stále rostoucí důležitosti v jevištním výtvarnictví měla vytvořit funkční metodologie analyzování. Odpolední část semináře pak byla věnována prohlídce výstavních prostor a expozic Pražského Quadriennale, od níž se odvíjely postřehy, reflexe a debaty všech následujících dní semináře.

Druhý den uvedla Diana Damian-Martin, pod jejímž odborným dohledem proběhly i první pokusy o kritické reflexe. Před nimi však britská kritička nejprve nastínila problematiku tvorby textů o divadle obecně, a jelikož se v případě PQ jedná o pomezí mezi divadlem a výstavou, zahrнула do svého výkladu Damian-Martin i metodologii psaní o výstavních objektech. Logicky se začalo od koncepce PQ, tedy od snahy o vystavení jakési sbírky toho nejlepšího, co se v celém světě vyskytlo na poli scénografie za poslední čtyři roky. Sdělení výstavních expozic je velmi jasné a zároveň žádné – „*ukážme to nejlepší*“. Způsobů, jimiž lze toto zadání naplnit, je přitom několik – fotografie, videa, kostýmní návrhy, performance a mnoho dalších. Je pak v takovém množství expozic a množství způsobů vystavení vůbec reálné nahlížet na soutěžní díla kriticky? Na tuto otázku odpověděli všichni účastníci semináře různými nápady a návrhy opírajícími se o konkrétní viděné expozice. Někteří považovali za rozhodující faktor čas strávený s danou expozicí, jako tomu bylo na příklad u Kypru, jenž představoval své scénograficko-divadelní zástupce z vnější i vnitřní strany své instalace. Nebo naopak kontext – politická situ-

ace dané země, která na příkladu expozice Venezuely naprosto ovlivnila vnímání vystaveného objektu. Seminaristé se pod vedením Damian-Martin usnesli především na tom, že u všech expozic zůstává vždy primární otázkou to, co a kde je vystaveno, a jak instalace funguje. V případě 13. ročníku PQ je pak rozhodujícím faktorem zejména úhel pohledu – forma, která vede náš pohled. Ať již se jedná o detaily, jež dovedou k celku, nebo o samotné výstavní prostory (architektonicky významné budovy Colloredo-Mansfeldského a Clam-Gallasova paláce). Důležitou složkou každé analýzy vytvořené v semináři byla ta část, jež věnovala pozornost právě tomu, co zvolená expozice s těmito prostory vlastně dělá – ignoruje je/snaží se je schovat/pracuje s nimi?

Zásadní součástí nejen celého 13. ročníku Pražského Quadriennale, ale i kritického semináře představovaly nejrůznější přednášky a prezentace sekce *PQ Talks*. V nich vystoupilo mnoho inspirativních mluvčích – divadelních teoretiků i praktiků. Jedním z nich byl i Mike Pearson, jehož přednáška a následující debata se staly odpoledním programem druhého seminárního dne.

V dalších dnech již vedli seminář Aronson a Damian-Martin společně, porůznu i s pozvanými hosty, jako například se Simonou Rybákovou. Tato přední česká kostýmní návrhářka, mimo jiné autorka české expozice na Pražském Quadriennale 1999, která získala hlavní ocenění Zlatou trigu, pohovořila s účastníky kurzu o vlastní tvorbě i její kritické reflexi. Jako kurátorka výstavy *Extreme Costume* během Pražského Quadriennale 2011 představila Rybáková také koncepci této výstavy a zvolené metody vystavení prostoru – kostýmů v prostoru. Odtud se debata dostala až k hranicím mezi divadelním kostýmem a módou, kon-

krétně zda k takovému vymezení stačí kostým z performerů zkrátka sundat a vystavit je, na což se názory samozřejmě lišily.

Program semináře dále tvořilo mnoho dalších přednášek a diskuzí z již zmiňovaného cyklu *PQ Talks*, jako například prezentace nového designového periodika *Chance Magazine*, politická debata mezi Olivii Gagnon, Sophie Nield a Aby Cohen atd. O jejich obsahu se vždy debatovalo další den v komorním prostředí kritického semináře, čímž vystávaly na povrch nejrůznější podněty k diskuzi. Stejně podnětná se ukázala být i společná návštěva pražských divadelních inscenací, konkrétně: *Dokonalé štěstí aneb 1789* v režii Vladimíra Morávka, *Říše zvířat* Kamily Polívkové a *Mutus Libre* seskupení Handa Gote Research & Development. Především poslední ze jmenovaných vzbudila veliký zájem u zahraničních účastníků kurzů a stala se námětem rozsáhlé polemiky.

Rozvíjení diskuzí a úvah mezi členy semináře způsobily zajisté i teoretické statě, které účastníci dostali za úkol během dnů přečíst. V otázkách vizuality a vizualizace jeviště to byla hlavně Maaïke Bleeker, jejíž texty se staly inspirativní náplní několika setkání. Na jejich pozadí se debata opět stočila ke vnímání expozic. Zjednoduše-

ným shrnutím se stalo obecné ustanovení, že vnímáme-li scénografii tak, jak nám ji nabízí Pražské Quadriennale – tedy jako instalaci – je důležité zkoumat, jakým způsobem je divákovi z-instalována: například buď tradičně, nebo experimentálně nebo oboje zároveň. Procházené expozice je pak možné chápat jako cestu prostorem a časem, jako dialog – konverzaci mezi prostorem a projekcí obrazů.

Kritický seminář *The Performance Design Criticism Seminar* Arnolda Aronsona nabídl skutečně ojedinělou možnost konfrontovat vlastní názory, postřehy, nápady a myšlenky z oblasti divadelní scénografie s odborníky daného oboru, ovšem ve výjimečně přátelské atmosféře. Stejně obohacující, jako lekce vedené Arnoldem Aronsonem a Dianou Damian-Martin i jejich supervize během diskuzí a tvorby textů, bylo také setkání a úzká kooperace s divadelními praktiky a teoretiky z různých zemí, jež se zároveň účastnili semináře. Staré známé pořekadlo, že víc *mezinárodních* očí víc *a jinak* vidí, se ukázalo navýsost platným. A právě pojem *mezinárodní* je pro Pražské Quadriennale pojmem zásadním.

DOI: 10.5817/TY2016-1-21